

Erken çocukluk döneminde doğa ve yaban hayatı eğitimi bakımından Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin karşılaştırılması: Trabzon ili - Oregon Eyaleti örneği

Comparison of nature and wildlife education in early childhood between Turkey and the USA: The case of Trabzon province - Oregon State

Alptuğ SARI

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman
Fakültesi, Trabzon

Sorumlu yazar (*Corresponding author*)

Alptuğ SARI
alptugsari@ktu.edu.tr

Geliş tarihi (*Received*)

25.01.2022

Kabul Tarihi (*Accepted*)

08.03.2022

Sorumlu editör (*Corresponding editor*)

Akif KETEN
akifketen@duzce.edu.tr

Atıf (*To cite this article*): Sarı, A. (2022). Erken çocukluk döneminde doğa ve yaban hayatı eğitimi bakımından Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin karşılaştırılması: Trabzon ili-Oregon Eyaleti örneği . Ormanlık Araştırma Dergisi , 9 (2) , 149-157 . DOI: 10.17568/ogmoad.1062875

Creative Commons Atıf -
Türetilmez 4.0 Uluslararası
Lisansı ile lisanslanmıştır.

Öz

Bu çalışmada yaban hayatı eğitimi ve yönetimi konularında dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Oregon Eyaleti, Corvallis ili ile Türkiye'yi temsilen Trabzon ilindeki okul öncesi eğitim sistemleri doğa ve yaban hayatı kavramları özelinde karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılarak nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniği, görüşme metodu ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, anaokulu eğitiminin on ayını Trabzon ilinde ve yedi ayını Corvallis'te geçirmiş bir öğrencideki değişiklikler de değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda, Oregon'da doğa ve yaban hayatı kavramları eğitim müfredatının önemli bir parçası iken, Türkiye'de bu oranın kısıtlı olduğu görülmüştür. Karşılaştırma yapılan her iki ülkenin okul öncesi öğrencilerinde doğa ve yaban hayatı farkındalıkları bakımından ciddi farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Oregon'da okul öncesi öğrencileri özellikle yakın çevrelerinde yayılım gösteren yaban hayvanı türlerini tanımakta zorluk çekmezken, Trabzon ilindeki öğrencilerde bu oran oldukça düşük olmuştur. Doğal kaynakların en az tahribatla gelecek nesillere aktarılması her bilinçli bireyin görevidir. Dünyada doğa ve yaban hayatı kaynaklarının sürdürülebilir kullanımında yetişmiş insan gücüne ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle, tüm paydaşlar doğal kaynakların yönetiminde sorumluluklarını tam olarak yerine getirmeli ve yaban hayatı ile ilgili okul öncesi seviyesinden üniversite eğitime kadar uygulamalı eğitimi mümkün olduğu kadar teşvik etmelidir.

Anahtar Kelimeler: erken çocukluk, okul öncesi, yaban hayatı eğitimi, biyolojik çeşitlilik.

Abstract

In this study, the pre-school education systems in the province of Corvallis representing Oregon State of the United States of America (USA), which is one of the leading countries in the field of wildlife education and management, and the province of Trabzon, representing Turkey, were compared in terms of the concepts of nature and wildlife. While making the comparison, content analysis from qualitative research methods technique, interview method and observation technique were used. In addition, changes in a student who spent ten months of kindergarten education in Trabzon and seven months in Corvallis were also evaluated. At the end of the research, it was seen that while the concepts of nature and wildlife are an important part of the education curriculum in Oregon, this rate is limited in Turkey. It has been determined that there are serious differences in terms of nature and wildlife awareness among kindergarten students of both countries compared. While kindergarten students in Oregon had no difficulty in recognizing wild animal species, especially in their immediate surroundings, this rate was quite low for students in Trabzon. It is the duty of every conscious individual to transfer natural resources to future generations with the least destruction. The need for trained manpower in the sustainable use of nature and wildlife resources in the world is increasing day by day. Therefore, all stakeholders should fully fulfill their responsibilities in the management of natural resources and should encourage as much as possible practical training in wildlife from kindergarten to university education.

Keywords: early childhood, kindergarten, wildlife education, biodiversity

1. Giriş

Erken çocukluk eğitimi bazı kaynaklarda 0-8 yaş arası çocukların eğitimini kapsarken bu kavram ülkeden ülkeye farklı yaş aralıklarına karşılık gelebilmektedir. Türkiye’de erken çocukluk eğitimi, okul öncesi eğitim olarak kabul edilmekte ve erken çocukluk eğitimi yerine okul öncesi eğitim kavramı daha fazla kullanılmaktadır. Bu yapıya göre okul öncesi eğitim 0-6 yaş arası çocukların eğitimini içine almaktadır (Ural ve Ramazan, 2007; Gürkan, 2009; Taner Derman ve Başal, 2010; Toran, 2012; Güven ve Efe Azkeskin, 2018). İnsan yaşamının 6 yaşına kadar geçen süresini kapsayan, bir çocuğun zekâsı, algısı, kişiliği ve yeteneklerinin ciddi anlamda şekillendiği dönem erken çocukluk dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bir insanın bütün yaşam süresince, yapılan çalışmalar yoluyla da önemi vurgulanan erken çocukluk dönemi boyunca çocukların gelişimleri doğru ve uygun yollarla desteklenmelidir (Tunçeli ve Zembat, 2017). Erken çocukluk dönemi bireyin gelecek yıllarda yaşamına etki edecek her alanda vereceği kararlar ve üretkenliğinin de temelini oluşturmaktadır. Bu dönem boyunca çocuklar hayatlarının diğer dönemlerinden daha hızlı bir şekilde büyür ve gelişirler. Bu dönemde yapılacak erken müdahaleler bireylerin bilişsel kapasiteleri, kişilikleri ve sosyal davranışları üzerinde kalıcı bir etki gösterecektir (Baker ve ark., 2001; Çakmak ve Yılmaz, 2009; Bredekamp, 2015; Erdoğan, 2016; Tunçeli ve Zembat, 2017).

Türkiye’de uygulamada olan okul öncesi eğitim programı (MEB, 2013) incelendiğinde, okul öncesi eğitiminde çocuğun 5 temel başlıkta gelişiminin artmasının öncelikli olarak hedeflendiği görülmektedir. Bunlar;

- **Motor gelişimi:** Yürüyüşü, engeller üzerinden geçmesi, denge gerektiren hareketler yapması, nesnelere toplaması, malzemeleri kesip yapıştırabilmesi, kalemi doğru tutabilmesi gibi kazanımları edinebilmesini ifade eder.
- **Sosyal-duygusal gelişim:** Duygularını özgün bir şekilde ifade edebilmeyi, kendisi ve bir başkasının hakkını koruyabilmeyi, yönlendirmeyi beklememeyi, sorumluluk alabilmeyi, kurallara riayet etmeyi, kendini ifade etmeyi, gerekli olan durumlarda liderlik özelliklerini dışa vurmasını amaçlar.
- **Dil gelişimi:** Sesleri ayırt edebilmeyi, dilbilgisi kurallarına uymayı, konuşurken göz teması kurmayı, nezaket sözcüklerine konuşmasında yer vermeyi, duygu ve düşüncesini rahatlıkla dışa vurmayı hedefler.

- **Bilişsel gelişim:** Nesnelerin büyüklüğü, uzunluğu, miktarı ve kullanım amaçlarını anlaması, bunlara göre eşleştirip gruplandırabilmesi, renk ve şekilleri tanıması gibi kavramlarda farkındalıkları artırır.
- **Öz bakım becerilerinin gelişimi:** Bedeni ile ilgili temizlik kurallarını uygulama, giysilerini kendi başına giyinip çıkarma, eşyaları özenle kullanma, yiyecek ve içecekleri yeterli miktarda yeme, yemek yerken görgü kurallarına uyma, kendini kaza ve tehlikelerden koruma ve tehlike anında başkasından yardım isteme gibi kazanımlar elde edilmesini hedefler.

Oregon Eyaleti okul öncesi eğitim müfredatında (OSDE, 2014) ise bu gelişim yaklaşımları benzer şekilde dikkate alınmakla birlikte bu kavramların daha çok aileye bırakılması öngörülmektedir. Çocukların bilim ve mühendislik uygulamaları, analiz yapabilme yeteneklerini artırıcı faaliyetler ve fen eğitiminin yapı taşı olan temel disiplin fikirlerinin gelişimi üzerine farkındalıklarını oluşturmak hedeflenmektedir. Bu hedeflenen kavramlar içerisinde özellikle yaşam bilimleri, doğa ve yaban hayatı kavramları, yer ve uzay bilimleri, mühendislik, teknoloji ve bilim uygulamaları aylık ve günlük programlar içinde önemli oranda yer almaktadır. Araştırma konusu olması münasebeti ile doğa ve yaban hayatı kavramları özelinde konuya yaklaşıldığında, eğitim programlarında dikkat çekici bir şekilde hemen her gün bu kavramların yer almaktadır. Özellikle her çocuğun, kendi çevrelerinde bulunan tanınması en kolay bitki ve yaban hayvanı türlerine yabancı kalmamaları, onları besin tercihleri, fiziksel değişimleri, sesleri, ayak izleri, çiftleşme ve üreme dönemleri gibi temel konularda tanımları esasına dayalı bilgiler edinmeleri eğitim programının ana hedeflerinden birini teşkil etmektedir (OSDE, 2014).

Çevre, doğa ve yaban hayatı eğitimi doğumdan ölüme kadar geçen sürede bir bireyin bulunduğu yere bakmaksızın her anında resmi veya gayri resmi geçerliliğini her zaman sürdürmelidir ve yaşam boyu etkisi vardır (Filho ve ark., 2018; Ardoin ve Bowers, 2020). Ancak çevre eğitimi araştırmacıları ve uygulayıcıları, doğumdan altı yaşına kadar tanımlanan erken çocukluk dönemini, çevre okuryazarlığını geliştirmek için özellikle önemli bir zaman olarak tanımlamaktadır (Wilson, 1996; Samuelsson ve Kaga, 2008). Ayrıca, daha geniş anlamda çocukların ekolojik farkındalık, çevresel tutumlar, çevre bilinci ve doğayla ilgili olma gibi öncülleri erken çocukluk döneminde gelişmeye ve oluşmaya başlar. Doğa temelli erken çocukluk eğitimleri, doğal dünya için temel geliştirmek ve küçük çocuklarda doğa ile buluşmaya dayalı gelişimsel fay-

daları desteklemek de dahil olmak üzere doğrudan doğa açısından zengin deneyimler sağlar (Larimore, 2016; Wilson, 2018). Okul öncesi eğitim kurumları ise doğa, çevre ve yaban hayatı kaynaklarının sürdürülebilirliğini benimseyip, eğitim faaliyetleri kapsamında programlar ve günlük faaliyetlerle bu amacı desteklediğinde, çocuklarda ilgili kavramların önemini artıracak farkındalıklarının gelişmesine yönelik somut fırsatlar sağlayabilirler (Davis ve Elliot, 2014; Güzelyurt ve Özkan, 2017).

Doğaya ve doğal kaynakların korunmasına ilişkin toplumsal farkındalık son yıllarda önemli ölçüde artmıştır. Sürdürülebilirlik kavramına yönelik artan endişeler, aralarında erken çocukluk eğitim sisteminin de bulunduğu farklı profesyonel sektörler tarafından benimsenen yaklaşım ve stratejilerin geliştirilmesine yol açmıştır. Yaban hayatı kaynaklarının doğru yönetildiği ve eğitim sisteminin gelişmiş olduğu ülkelerde, erken çocukluk eğitim kurumlarının hem çevresel ortamı hem de eğitim sistemi, çocukları doğayla doğrudan temas kurma ve doğayı nasıl etkileyebilecekleri konusunda farkındalıklarını artıracak özelliklerde düzenlenmeye başlanmıştır (Kahn ve Keller, 2002; Izadpanah ve ark., 2021).

Doğal ortamlardaki açık hava etkinliklerinin çocukların sosyal ve bilişsel gelişimini iyileştirdiği, çocukların uyarılmasını artırdığı ve onları daha fazla öğrenme fırsatına katılmaya teşvik ettiğini göstermektedir (Taylor ve Kuo, 2006).

Doğrudan doğada olmak, çocuklara daha iyi sosyal, bilişsel ve öğrenme becerileri için fırsatlar sağlayan genel bir açık hava sınıfı rolü oynar. Son yıllarda gelişmiş ülkelerde, anaokulları ve çocuk bakım ortamları gibi erken çocukluk eğitimi sistemleri, giderek artan oranda kendi eğitim müfredatında doğa odaklı eğitimi benimsemiştir (Louv, 2008; Izadpanah ve ark., 2021). Dünya'nın sınırlı doğal kaynakları, yenilenmekten çok daha hızlı tüketilmekte ve son yıllarda küresel anlamda görülen iklim değişikliği, çevre kirlilikleri, habitat bozulmaları ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi etkiler dünya genelinde doğal koşulları endişe verici bir hızla tehdit etmeye devam etmektedir (Barnosky ve Hadly, 2016; Ardoin ve Bowers, 2020).

Türkiye, dünyada ekvatorial kuşak ülkelerinin ardından, coğrafi koşulları nedeniyle bulunduğu yarı ılıman kuşak ülkeler içerisinde, sahip olduğu biyolojik çeşitlilik bakımından en zengin ülkelerden birisidir. Ülkemiz yaklaşık 12000'den fazla bitki, 165 memeli, 498 kuş, 780 balık ve 155 sürüngen türünden oluşan çok zengin bir yaban hayatı ve bitki varlığına sahiptir (Sarı ve Arpacık, 2020; DKMP, 2021). Ancak ülke nüfusunun çoğu bu zen-

ginliklerin farkında bile değildirler. Şüphesiz ki bu farkında olamayıta ülke eğitim programları müfredatında doğa ve yaban hayatı kavramlarına verilen önemin yetersizliği büyük bir etkidir.

Bu çalışmada okul öncesi eğitim döneminden başlayıp lisans seviyelerine kadar yaban hayatı eğitimi ve yönetimi konularında önde gelen ülkelere birisi olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Oregon Eyaleti'ni temsilen Corvallis ili ile Türkiye'yi temsilen Trabzon ilindeki okul öncesi eğitim sistemleri, doğa ve yaban hayatı bakımından karşılaştırılmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmada dört farklı yaklaşımda bulunulmuş, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniği, görüşme metodu ve gözlem tekniği kullanılmıştır. İlk aşamada güncel olarak halen yürürlükte olan her iki ülkenin okul öncesi eğitim müfredatı karşılaştırılmıştır. Oregon Eyaleti Eğitim Bakanlığı, Oregon Bilim Standartları (OSDE) 2014 anaokulu eğitim müfredatı ve Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Okul Öncesi Eğitim Programı (OEP) müfredat kıyaslaması yapılırken kaynak olarak kullanılmıştır (MEB, 2013; OSDE, 2014). Ayrıca okulların laboratuvar, ders malzemeleri, müze, kütüphane, vs. fiziki yapıları hakkında da gözlemlere dayalı değerlendirmeler yapılmıştır.

İkinci aşamada, anaokulu eğitiminin 10 ayını (Eylül 2018-Haziran 2019) Türkiye Trabzon'da, 7 ayını (Eylül 2019-Nisan 2020) ABD'nin Oregon Eyaleti Corvallis şehrinde (Hoover Elementary School) okul öncesi bölümünde geçirmiş bir öğrencideki doğa ve yaban hayatı kavramlarındaki farkındalık bu araştırma dâhilinde gözlemlenmiştir. Bu gözlemlerde öğrencideki her iki ülkedeki okulların bulunduğu bölgede yayılış gösteren yaban hayvanlarını tanıyabilme, doğa sevgisindeki değişkenlik ve çevre temizliği gibi konular dikkate alınmıştır. Ayrıca ders materyalleri, okul dışı yapılan etkinlikler, dönem arası programlar ve ev içi etkinlikleri de bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Üçüncü aşamada her iki ülkenin okul öncesi yöneticileri ve okul öncesi öğretmenleri ile konu sözlü olarak görüşülmüş, bakış açıları gözlemlenmiştir. Bu görüşmelerde öncelikle ilgili eğitimcilerin doğa ve yaban hayatı farkındalıkları tespit edilmeye çalışılmış ve müfredat üzerinde değerlendirmelerde bulunulmuştur. Trabzon ilinde kurulu olan okul öncesi eğitim kurumlarından 12 farklı okuldan 16 okul öncesi öğretmeni ve Hoover Elementary School'da ise 24 Aralık 2019 tarihinde 5 okul öncesi öğretmeni ile görüşülmüştür. Öğretmenlere çevrelerinde var olan yaban hayvanları hakkında neler

bildikleri, bu konuda gördükleri eksiklikler ve önerileri ile ilgili sözlü değerlendirmelerde bulunularak kıyaslama yapılmıştır.

Son olarak her iki ülkede anaokulu eğitimi gören çocuklarda doğa ve yaban hayatı farkındalıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkiye’de okul öncesi öğretmenleri ve anaokulu öğrencileri ile görüşmeler Karadeniz Teknik Üniversitesi (ktu.edu.tr) (KTÜ), Orman Fakültesi, Yaban Hayatı Ekolojisi ve Yönetimi (YHEY) Bölümü bünyesinde herkesin ziyaretine açık olarak hizmet veren Yaban Hayatı müzesine gerçekleştirilen anaokulu ziyaretleri sırasında yapılmıştır. Bu kapsamda 1 Şubat-1 Haziran 2019 tarihleri arasında müzeyi ziyaret eden Trabzon ilinde faaliyette bulunan 12 anaokulundan 16 okul öncesi öğretmeni ve toplamda 83 anaokulu öğrencisi ile değerlendirmeler yapılmıştır. Hoover Elementary School’da ise 24 Aralık 2019 tarihinde 35 öğrenci ile görüşülmüştür.

Her iki ülkede de öğrencilerin kıyaslanması yapılırken 3 yöntem uygulanmıştır. Bunlar;

- Okul idarecileri ve sınıf öğretmenlerinden izin alınarak çevrelerinde yayılış gösteren yaban hayvanlarının tanınması kolay olan yirmi fotoğrafı gösterilmiş alınan geri dönüşler değerlendirilmiştir. Türkiye’de öğrencilere fotoğrafı gösterilen türler; Anadolu parsi, vaşak, ayı, kurt, çakal, tilki, su samuru, porsuk, geyik, yaban keçisi, çengel boynuzlu dağ keçisi, alageyik, karaca, kaya kartalı, puhu, akbaba, dağ horozu, ur keklik, kınalı keklik ve karga türleri. Hoover Elementary School’da öğrencilere fotoğrafı gösterilen türler; dağ aslanı, Kanada vaşağı, kara ayı, çakal, tilki, geyik, yaban koyunu, sincap, kunduz, su samuru, koypu (su maymunu), kokarca, kirpi, uzun kuyruklu gelincik, deniz aslanı, Amerikan kel kartalı, balık kartalı, benekli baykuş, gri balıkçıl ve pelikandır.
- Öğrencilerin yaban hayvanlarına ait ayak izi, dışkı vb. gibi belirtileri yorumlayabilme
- Avcılık konusu hakkında neler bildikleridir.

3. Bulgular

3.1. Okul öncesi eğitim müfredatı

Ülkemizdeki okul öncesi eğitim kurumlarının aylık ve günlük eğitim planları incelendiğinde 5 gelişim kavramı odaklı programların yapıldığı görülecektir. Ancak son yıllarda okullarımızın bazılarında çevre ve sürdürülebilirlik anlamında projeler yürütülmektedir.

Oregon’da okul öncesi eğitim kurumlarında

ülkemizdeki gibi 5 gelişim kavramını içeren etkinliklerin yanı sıra, günlük programda yer alan içeriklerden bazıları; organizmalarda madde ve enerji akışının düzenlenmesi, çevremizdeki doğal kaynaklar, sürdürülebilir biyoçeşitlilik, iklim değişikliği, insanların doğaya etkileri, doğal tehlikeler gibi konularda çocukların kazanımlar elde etmesi sağlanmaktadır.

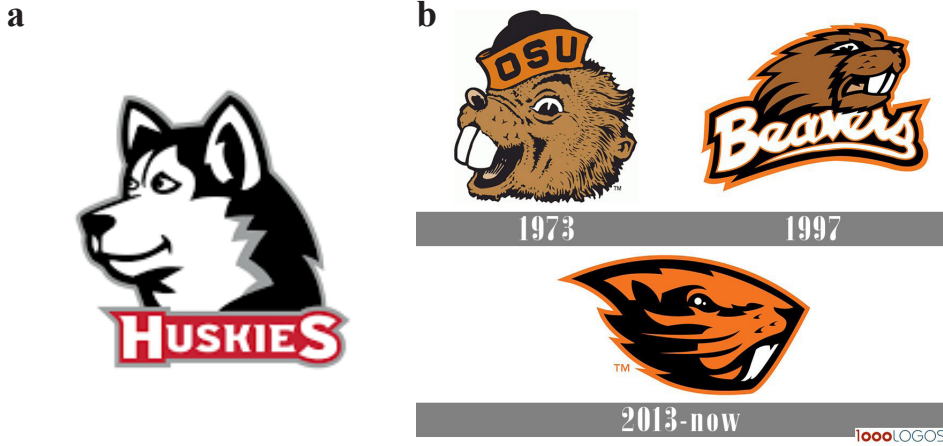
Müfredat karşılaştırmasının yanında eğitim kurumlarının fiziki koşullarına bakıldığında maalesef Türkiye’deki birçok eğitim kurumu betonarme yapılar arasında dar alanlarda sıkışmış doğadan kopuk bir vaziyettedir. Ancak, Oregon Eyaleti’nde eyaletin coğrafik koşullarının da müsait olması ve uygun alanların bulunması nedeni ile okul öncesi eğitim kurumlarının geniş alanlarda, ferah ve doğa ile iç içe oldukları belirlenmiştir. Bu özellikte çocukların doğa ile iç içe görerek eğitim alabilmeleri adına bir avantaj olmaktadır. Sadece okulların dışsal yapıları (bahçe, oyun alanı, açık ders mekanı vs.) (Şekil 1a) değil okul içi ve sınıf duvarlarında bolca yaban hayvanı resimleri, ayak izleri ve öğrenci çizimleri gibi birçok görsel nesne bulunularak çocuklarda bir farkındalık oluşturulmaya çalışılmaktadır (Şekil 1b).

Ayrıca her eğitim kurumunun kendine yörede yaşayan bir yaban hayvanını sembol olarak seçmesi de çocuklarda tür tanımları noktasında fayda sağlayan başka bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin eyalette yayılış gösteren yaban hayvanlarından dağ aslanı, vaşak, ayı, çakal, geyik türleri, kartal, baykuş ve su kuşu türleri birçok okulun sembolleridir. Hoover Elementary School ise kendisine Sibirya kurdunu (*Canis lupus familiaris*) (Hoover huskies) sembol olarak seçmiştir (Şekil 2a).

Normalde eğitim kurumları bölgelerinde yayılış göstermeyen hayvanları sembol olarak benimsememektedir. Ancak Corvallis şehrinde sahipli olarak çok fazla Sibirya kurdu olmasından ve türün çok sevilmesinden dolayı okul bu türü sembol seçmiştir. Bu konu okul idarecilerine sorulduğunda verilen cevap bile yaban hayatına bakış açısından son derece anlamlıdır. Okul idarecileri aslında bir yaban hayvanı türü olan Sibirya kurdunun kolay evcilleştirilebildiğinden ve sadakatinden dolayı sahiplilik oranının şehirlerinde çok yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca eyaletin en büyük üniversitesi olan Oregon Eyalet Üniversitesi’de (oregonstate.edu) kendisine yaban hayvanı olarak kunduzu (*Castor canadensis*) (Oregon beavers) sembol hayvan olarak seçmiştir (Şekil 2b) (URL-1 ve 2).

Şekil 1. Hoover Elementary School okul dışı (a) ve okul içi fotoğrafları (b)
Figure 1. Hoover Elementary School exterior (a) and interior images (b)

Şekil 2. Hoover Elementary School (a) ve Oregon State Üniversitesi Sembolleri (b) (URL-1 ve URL-2)
Figure 2. Symbols of Hoover Elementary School (a) and Oregon State University (b)

3.2. Okul öncesi eğitim deneyimini her iki ülkede de yaşayan öğrenci

Okul öncesi eğitiminin ilk on ayını Türkiye’de geçiren öğrencide ülkemiz okul öncesi eğitim program hedefleri doğrultusunda 5 gelişim ilkesinde ilerlemeler yaşanmıştır. Ancak araştırma konusu bakımından değerlendirildiğinde doğa ve yaban hayatı kavramlarına farkındalığı sınırlı ölçekte kalmıştır. Öğrencinin okul eğitimi süresince belli başlı birkaç tür (ayı, tilki, kartal, baykuş) haricinde yaban hayvanı tanıma becerisinin yeteri kadar gelişmediği görülmüştür. Sadece yaban hayvanı

değil çevrelerindeki bitki türleri hakkında edindiği bilgiler de sınırlı düzeyde kalmıştır. Bu konuda eksiklik görülmesi ülkemizde müfredatla ilgili olduğu gibi, eğitim kurumlarının fiziki ve maddi imkânları, okul öncesi öğretmenlerinin doğa ve yaban hayatı kavramları konularında aldıkları eğitimin yetersizliği gibi etkenlerle de ilgilidir. Ders materyalleri ve öğrencinin ev için getirdiği çalışmalarda da yeteri kadar doğa ve yaban hayatı kaynaklarına farkındalık içeren kaynaklara rastlanılmamıştır.

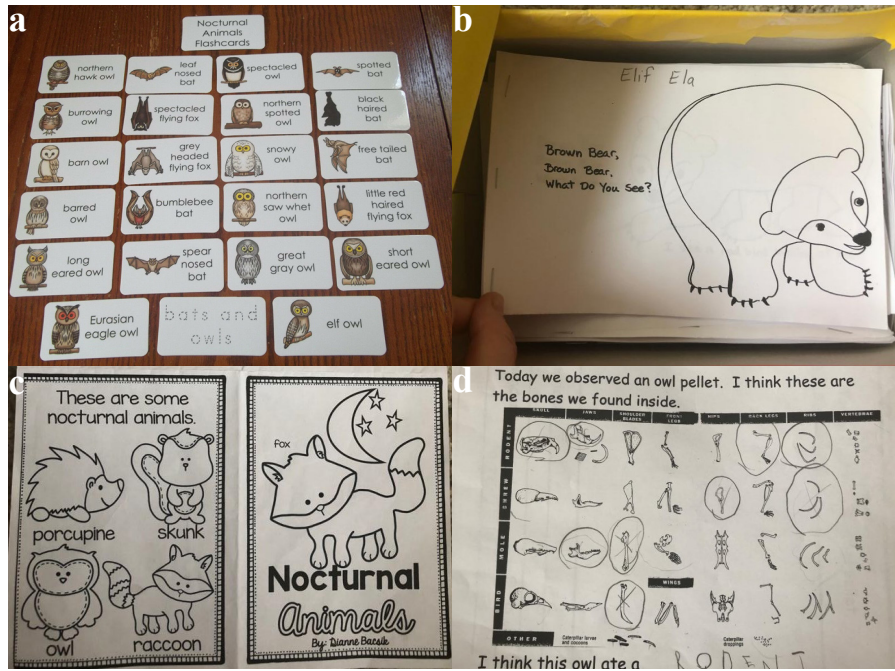
Anaokulu eğitiminin son yedi ayını ABD’de geçi-

ren aynı öğrencide daha eğitim döneminin başında doğa ve yaban hayatı kavramlarındaki farklılık gözle görünür bir şekilde hissedilmiştir. Okulun bulunduğu şehirde yayılış gösteren yaban hayvanı türlerinin birçoğu ilk aylarda tanınmaya başlanmıştır. Hatta ilk üç ay sonunda ilginç bir şekilde öğrencinin bu türlerin ayak izlerine varıncaya kadar bilgi edindiği tespit edilmiştir. Örneğin; kedi türleri ıslak bir zeminde oval, tırnaksız bir iz bırakırken köpek izlerinin de aksine tırnaklı eliptik bir iz bıraktığı sözel olarak ifade edilmenin yanı sıra öğrenci bu ayrımı yapabildiğini iz bulunan zeminde uygulamalı olarak ta göstermiştir.

Günlük ders materyalleri ve ev çalışmalarının önemli bir kısmının da doğa ve yaban hayatı farkındalığını artırıcı eğitim malzemelerinden oluştuğu görülmüştür (Şekil 3). Hatta etkileyici bir şekilde anaokulunun 12 Kasım 2019 tarihli dersinde bir baykuş resim üzerinde fiziksel olarak

tanıtılmış ve baykuşa ait bir kustumdan türün ne ile beslendiğine dair öğrencilerin yorum yapması istenmiştir. Baykuş kusmuğu içerisinde birbirine yapışmış tüyler, küçük kemik parçaları ve küçük gagalar bulan öğrenciler ise baykuşun bir kemirgen ile küçük bir kuş yemiş olabileceğini ifade ederek bilimsel anlamda besin analizi yapmanın temelinin almışlardır.

Okul gezileri bakımından da her iki ülke okullarının farklı tercihlerde bulunduğu görülmüştür. Ülkemizde daha çok sanatsal faaliyetlere (tiyatro, sinema, konser vb.) dayalı geziler düzenlenirken, Oregon'da hemen her üç haftada bir doğa ve tarım alanlarına ziyaretler düzenlenerek çocukların doğa ile iç içe kalmaları sağlanmaktadır. Doğal ve yapay yürüyüş parkurları, yaban hayvanı gözlem yerleri, tarımsal ürün yetiştiricilik alanları, hayvan üretim tesisleri ve veteriner klinikleri sıklıkla ziyaret edilmektedir.

Şekil 3. Hoover Elementary School'dan bazı okul öncesi eğitim materyalleri
Figure 3. Some kindergarten materials from Hoover Elementary School

3.3. Okul öncesi öğretmenler

Türkiye'de yaban hayatı odaklı eğitim oranı okul öncesi eğitimcilerinde arzu edilenin ötesinde düşük seviyede kalmaktadır. Böyle olunca çocukların anaokullarında doğa ve yaban hayatı temalı eğitim almaları da sınırlı düzeyde kalmaktadır. Trabzon ilinde faaliyet gösteren 12 anaokulundan 16 okul öncesi öğretmeni ile yapılan görüşmelerden çıkan sonuç da bu yöndedir.

Öğretmenlerimiz okul öncesi eğitim müfreda-

tında doğal kaynaklar, biyolojik çeşitlilik, yaban hayvanları konularında boşlukların olduğunu ve günlük ders programlarında doğa ve yaban hayatı anlamında yeteri kadar içerik bulunmadığını belirtmişlerdir. Kendilerinin de tüm hayatları boyunca aldıkları eğitimlerde doğa ve yaban hayatı kaynakları hakkında yeteri kadar bilgi alamadıklarını, bunun bir eksiklik olduğunu ve kişisel gayretleri ile katıldıkları bazı etkinliklerin bir takım bilgiler elde etmelerini sağladığını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler okullarının bulunduğu Trabzon

ilinde yakın mesafelerde öğrencilerinin doğa ve yaban hayatı farkındalıklarını artırabilecek yeteri kadar ziyaret alanı bulunmuyor olmasından da yakınmışlardır.

Hoover Elementary School'da okul öncesi öğretmenleri anaokulu eğitimlerinden lisans eğitimlerine kadar sürekli doğa ve yaban hayatı ile iç içe olduklarını ve bunun bir gereklilik olduğunu belirtmişlerdir. Doğal kaynakların korunması ve tanınmasının bir vatandaşlık görevi olduğu, sadece eğitim kurumlarının verdikleri ile yetinilmeyip her ferdin kendini bu konuda ayrıca geliştirmesi gerektiği sıklıkla ifade edilmiştir. Bu nedenle okulda görev yapan eğitimcilerin doğa ve yaban hayatı konularında kendilerini güncel tutmaları, geliştirici faaliyetlere katılımları istenmekte ve desteklenmektedir.

Öğretmenlere, müfredattan bağımsız çocukların doğa farkındalıklarına katkıda bulunacak her türlü materyalin okuldaki ekibin bilgisi dâhilinde sınıf etkinliklerine getirilmesi konusunda bağımsızlık tanınmaktadır. Hatta okul idaresi ve Eyalet Eğitim Bakanlığı bu şekilde destek materyallerinin maliyetlerinin karşılanması için ekstra maddi kaynaktan okullara sağlamaktadır. Okul dışı ziyaret programları konusunda da öğretmenler, çocukları doğa ve yaban hayatı ile daha fazla iç içe sokacak alanların sıklıkla ziyareti teşvik edilmekte ve yeni ziyaret alanları da belirlemeleri beklenmektedir. Ayrıca çocukların eğitimleri süresince bir kere bile olsa doğada kamp yapabilecekleri uygun bir ortam oluşturmaları da öğretmenlerden istenen bir görevdir.

3.4. Okul öncesi öğrenciler

Trabzon ilinde faaliyet gösteren 12 anaokulunun KTÜ, Orman Fakültesi, YHEY bünyesindeki Yaban Hayatı müzesini ziyaret eden 83 öğrencisi doğa ve yaban hayatı farkındalıkları değerlendirilirken kendilerine yirmi yaban hayvanı fotoğrafı gösterilmiş ve tepkileri ölçülmüştür. Öğrencilerin tamamı ayı, tilki, kurt, geyik, kartal ve baykuş türlerini tanıyabilmişler; ama hiçbirisi Anadolu parsı, vaşak, çakal, su samuru, porsuk, yaban keçisi, çengel boynuzlu dağ keçisi, alageyik, karaca, akbaba, dağ horozu, ur keklik, kınalı keklik ve karga türlerini bile tanıyamamışlardır. Görüşülen 83 öğrencinin yaban hayvanlarına ait iz ve belirtiler hakkında da herhangi bir cevapları olmamıştır. Avcılık konusuna ise öğrencilerinin yaşlarının henüz bu konuyu kavrayabilmeleri açısından yeterli olmadığı gerekçe sunulduğundan sınıf öğretmenlerinin ricası sonucu değinilmemiştir.

Hoover Elementary School'da 24 Aralık 2019 tarihinde 35 öğrenci ile sınıf ortamında bir saat süren

bir görüşme yapılmıştır. Çocuklara benzer şekilde çevrelerinde yayılış gösteren 20 yaban hayvanının fotoğrafı gösterilmiş ve tepkileri ölçülmüştür. İlginç bir şekilde öğrencilerin tamamı gösterilen 20 tür içerisinde uzun kuyruklu gelincik dışında tüm türleri kolaylıkla tanıyabilmişlerdir. Hatta öğrencilerin tamamı bu türlerin ayak izleri, kulak yapıları, boynuz yapıları, gececil olma durumları ve hatta habitatları konularından en az birinde yorumlar yapmışlardır.

Çocukların bu türleri tanımalarında aldıkları eğitimlerinin yanında bu türlerin çoğunun birçok okulun sembolü olması da önemli bir etken olduğu alınan geri dönüşlerden değerlendirilmiştir. Çocuklara avcılık hakkında sorulan soruya ise ders niteliğinde yanıtlar alınmıştır. Avcılığın neden yapıldığı ile alakalı görüşlerini çocuksu bir masumiyetle sıralayan 6 yaş grubundaki çocukların ifadeleri dikkat çekiciydi. Bir çocuk; "şehirlerinde artan geyik sayılarının hem geyikler arasında sorunlara yol açarken aynı zamanda trafik kazalarına sebep olmalarından dolayı insanlar için tehdit olduğunu ve fazlasının avlatılması gerektiğini" bir sebep olarak sunmuştur. Bir başka çocuk ise "yaşlı geyiklerin sayısının fazla olduğunu ve yavru geyiklerin besin bulmakta zorlanmasını" yaşlı geyiklerin avı için gerekçe göstermiştir. Diğer bir çocuk ise "ailesinin çiftlik hayvanlarının etini yemediğini sadece avladıkları hayvanın etini yediklerini ve bu yüzden avlanmaları gerektiğini" gerekçe göstermiştir. Aynı zamanda sınıfta bulunan çocukların yarısına yakını avlanma bahsi geçince yüz ifadeleri ile karşı görüşte olduklarını hissettirmişlerdir. Fakat son derece saygılı bir şekilde arkadaşlarını dinleyerek asla arkadaşlarının görüşlerini ifade etmelerine engel olmamışlardır.

4. Sonuç ve Öneriler

ABD'nin Oregon Eyaleti ve Türkiye'yi temsilen Trabzon ilindeki erken çocukluk döneminde doğa ve yaban hayatı eğitimi bakımından okul öncesi eğitim sistemlerinin kıyaslandığı bu çalışmada ortaya konan sonuçlar bu kavramlar üzerine iki ülke arasındaki yaklaşımın ne derece farklı olduğunu ortaya koymuştur. Oregon Eyaleti'nde daha çocukluk dönemi eğitiminden başlayıp hayatının sonuna kadar doğa ile iç içe olan fertlerden oluşan bir toplum ile maalesef ülkemizde üniversite düzeyinde bile yeteri kadar farkındalık oluşturulamamış, zengin yaban hayatı kaynakları üzerinde yaşayan ve bu zenginlikten haberdar olmayan fertlerden oluşmuş bir toplumun bakış açıları arasında bile nedensel farklılıklar olduğu görülmüştür.

Çocukların doğa ve yaban hayatı kaynakları ile iç

içe büyümeleri sadece doğa ve yaban hayatı farkındalıklarının artması değil çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimleri üzerine de son derece olumlu katkılar sunar (Taylor ve Kuo, 2006; Larimore, 2016). Sürekli doğayla etkileşim halinde olan çocuklar daha sık hareket edeceklerinden iskelet ve kas sistemlerinin gelişimi daha kuvvetli olacaktır. Maalesef bugün ülkemizde ebeveynlerin iş-yaşam programlarındaki dengesizlik ve hızlı gelişen teknolojik dönem, çocukların doğaya ve dolayısıyla doğanın yararları ile buluşmalarını daha da sınırlandırmıştır.

Çocukların kendi çevrelerinde olan bitenleri keşfetmek ve yeni bilgiler öğrenmek için yaratılışları gereği bir eğilimleri bulunmaktadır. Beynin en hızlı geliştiği 0-6 yaş arası olarak ta bilinen erken çocukluk döneminde yapılacak müdahaleler bireylerin bilinçlenmeleri, birçok konuda ilk farkındalıklarını kazanmaları ve ileriki yaşlardaki davranışları üzerinde önemli etkiler ortaya koyar (Tuñçeli ve Zembat, 2017). Birçok konuda olduğu gibi doğa ve yaban hayatı farkındalıklarının daha çocukluk döneminde temellerinin atılması gelişmiş birçok ülkenin okul öncesi eğitim prensipleri, müfredat ve uygulamaları arasındadır. Bu farkındalığa erken çocukluk döneminde çocukların sahip olabilmesi, doğa ve yaban hayatı kaynaklarının gelecek nesillere en az tahribatla bırakılması hususunda atılan ilk adım olmaktadır. Eğitim hayatlarının henüz başlarında bu bilinçle yetiştirilen fertlerin oluşturduğu toplumların doğal kaynakların korunması ve yönetiminde daha az sorunla karşılaşması muhtemeldir.

Doğal kaynakların en az tahribatla gelecek nesillere aktarılması veya bir başka deyişle sürdürülebilir kullanımı ise her bilinçli bireyin görevidir. Bu nedenle erken çocukluk döneminden başlayıp hayat evrelerinin tümünde doğa ve yaban hayatı eğitimi eğitimin her seviyesinde önemsenmelidir. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, koruma çalışmaları ve yaban hayatı kaynaklarının doğru yönetilmeleri tesadüflere bırakılamayacak kadar ciddi konulardır. Bu nedenle, çevresel olsun olmasın tüm paydaşlar (MEB, Doğa Koruma Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Eğitim Fakülteleri, Orman Fakülteleri, STK'lar ve diğer tüm paydaşlar), doğal kaynakların tanıtımından sürdürülebilirliğine kadar rollerini ve sorumluluklarını tam olarak yerine getirmeli ve yaban hayatı ile ilgili okul öncesi seviyesinden üniversite eğitime kadar uygulamalı eğitimi mümkün olduğu kadar teşvik etmelidir. Okul öncesi döneminde okul müfredatı ve programları doğa ve yaban hayatı eğitimi konusunda desteklenmelidir.

Bu araştırma Türkiye'de doğa ve yaban hayatı kav-

ramlarının eğitimin her kademesinde ivedilikle yer bulabilmesinde yardımcı olabilecek, ülkemiz doğal kaynaklar yönetiminde yetkili kamu kurumlarında ve ormancılık camiasında bu yönde atılacak adımlar için bir başlangıç sayılabilir

Teşekkür

Oregon Eyalet Üniversitesi'ndeki doktora sonrası çalışmam sırasında maddi destekleri için Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na (TÜBİTAK) teşekkür ederim. Ayrıca iki ülke okul öncesi eğitim müfredatını inceleme hususunda vermiş oldukları desteklerden ötürü; Trabzon ilinde faaliyet gösteren ancak gerek okul isimlerinin ve gerekse kendi isimlerinin paylaşılmamasını rica eden okul öncesi öğretmenlerine, Hoover Elementary School (9 Eylül 2021 tarihinde Bessie Coleman Elementary School olarak ismi değiştirildi) yönetimine ve okul öncesi öğretmenlerinden Sayın Renee Pipitone'a sonsuz şükranlarımı sunarım. Bu makale, 6-9 Aralık 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen IV. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuş, fakat tam metin halinde hiçbir yerde yayımlanmamıştır.

Kaynaklar

Ardoın, N. M., Bowers, A. W., 2020. Early childhood environmental education: A systematic review of the research literature. *Educational Research Review*, 31: 1-16

Baker, L., Mackler, K., Sonnenschein, S., Serpell, R., 2001. Parents' interactions with their firstgrade children during storybook reading and relations with subsequent home reading and activity and reading achievement. *Journal of School Psychology*, 39: 415-438

Barnosky, A. D., Hadly, E. A., 2016. Tipping point for planet earth: How close are we to the edge? Thomas Dunne Books, New York.

Bredenkamp, S., 2015. Erken Çocukluk Eğitiminde Etkili Uygulamalar. (Effective Practices in Early Childhood Education, 2nd Edition). (Çev. Hatice Zeynep İnan ve Taşkın İnan). 343-345. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Çakmak, T., Yılmaz, B., 2009. Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3): 489 - 509

Davis, J., Elliot, S., 2014. Research in early childhood education for sustainability: International perspectives and provocations. London: Routledge.

DKMP, 2021. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Biyolojik Çeşitliliği İzleme ve Değerlendirme Raporu. Ankara.

Erdoğan, N. I., 2016. Erken çocukluk döneminde çocuk- ebeveyn birlikte okuma etkinliklerinin incelenmesi.

Kastamonu Eğitim Dergisi, 24 (3): 1071-1086

Filho, W. L., Mifsud, M., Pace, P., 2018. Handbook of lifelong learning for sustainable development. World Sustainability Series, Springer International Publishing, Berlin.

Gürkan, T., 2009. Okul öncesi eğitime giriş. Şefik Yaşar (Ed.), Erken çocukluk dönemi ve okul öncesi eğitim içinde (s.1-19), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Güven, G., Efe Azkeskin, K., 2018. Erken çocukluk eğitimi ve okul öncesi eğitim. Pegem Atıf İndeksi, 53 s

Güzelyurt, T., Özkan, Ö., 2017. Okul öncesi dönemde çevre eğitimi uygulama örneği: Merhaba kozalak ve kozalağın sesi etkinlikleri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12 (28): 409-428

Izadpanah, S., Parvaresh, P., Şekerci, Y., 2021. Evaluation of the architectural features and physical environment in early childhood education framework. *Civil Engineering Journal*, 7 (2): 330-342

Kahn, P. H., Keller, S. R., 2002. Children's affiliations with nature: Structure, development, and the problem of environmental generational amnesia. *Children and nature: Psychological, sociocultural, and evolutionary investigations*, 93-116

Larimore, R., 2016. Defining nature-based preschools. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 4 (1): 32-36

Louv, R., 2008. Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder. New York, NY: Algonquin Books.

MEB, 2013. Okul Öncesi Eğitim Programı. Türkiye Cumhuriyeti, Milli Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.

OSDE, 2014. Oregon State Department of Education. Kindergarten 2014 Oregon Science Standards, USA

Sarı, A., Arpacık, A., 2020. Türkiye'nin yaban hayatı

odaklı turizm potansiyeli. *Uluslararası Tarım ve Yaban Hayatı Bilimleri Dergisi (UTYHBD)*, 6 (2): 355-364

Samuelsson, I. P., Kaga, Y., 2008. The contribution of early childhood education to a sustainable society. I.P.; Kaga, Y. (Eds.) UNESCO: Paris, France, 136 s, unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000159355

Taner Derman, M., Başal, H. A., 2010. Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye'de okul öncesi eğitim ve ilköğretimde niceliksel ve niteliksel gelişmeler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11): 560-569

Taylor, A. F., Kuo, M., 2006. Is contact with nature important for healthy child development? state of the evidence. Edited by Christopher Spencer and Mark Blades. *Children and Their Environments*, Cambridge University Press, 124-140

Toran, M., 2012. Çocukluğun ve Erken Çocukluk Eğitiminin Tarihi ve Kuramsal Temelleri. Okul Öncesi Eğitime Giriş Ders Kitabı. Ankara.

Tunçeli, H. İ., Zembat, R., 2017. Erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3 (3): 1-12

Ural, O., Ramazan, O., 2007. Türkiye'de okul öncesi eğitimin dünü ve bugünü. Ed:Prof. Dr. Servet Özdemir, Prof. Dr. Hasan Bacanlı, Murat Sözer. Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Sistemi Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Türk Eğitim Derneği, Ankara

URL-1: <https://hoover.csd509j.net/> (Ziyaret tarihi: 12.01.2022).

URL-2: <https://1000logos.net/oregon-state-beavers-logo/> (Ziyaret tarihi: 12.01.2022).

Wilson, R. A., 1996. Environmental education programs for preschool children. *The Journal of Environmental Education*, 27 (4): 28-33

Wilson, R. A., 2018. Nature and young children: Encouraging creative play and learning in natural environments (3rd ed.), Routledge, New York